

בדידות הזיקנה

שיחונת ברדיו של הדוקטור הזקן

מאת: יאנוש קורצ'אק, כתבים כרך ב, עמ' 119-122

תרגום: אורי אורלב

קניץ. גן (מזנח). נהר. יער אַרְנִים צעיר קרוב וְיַעַר אַחַר, רְחוֹק, וְ"מִפְחִיד" שָׁם. (כּוּ). מִיִּשְׁהוּ אֶהָב שָׁם מִיִּשְׁהוּ, מִיִּשְׁהוּ – כֶּף מִסְפָּרִים – רֶצַח – וְעוֹמֵד שָׁם עַץ תְּרִזָּה, תְּרִזָּה זִקְנָה עַד מְאוּד וְחִזְבִּים לְרֵאוֹתָהּ. שְׁלוֹשׁ מְאוֹת שָׁנָה, חֲמֵשׁ מְאוֹת – וְהַצְעִירִים שֶׁבְּחִבּוּרָה סָפְרוּ וּמְנוֹ שֶׁהֵעֵץ הוּא בֶּן אֲלָפִים שָׁנָה. "אֲנַחְנוּ נִבְיֵא אוֹתָךְ, אֲדוֹנֵי!"

הָא – אִם הֵם מְכַרְחִים לְהֵרָאוֹת לִי, וְאֲנִי מְכַרְחָה לְרֵאוֹת – שֶׁהָרִי אֶלְף שָׁנָה - וּמִפְחִיד שָׁם – וְלֹא כָּל כֶּף רְחוֹק – וְלֹא אֶצְטַעַר (הֵם בְּאֵמֶת מְבַקְשִׁים לְגַרְם לִי קוֹרֵת רוּחַ!) – בְּסִדְר. הוֹלְכִים. חֵם מְאוּד (קִנֵּץ, צְהָרִי הַיּוֹם). – "אֲנָה, אֲתָה רוֹאָה, הִנֵּה, כְּבָר קְרוֹב – תִּקְף נִגִיעַ – אֲנָה, כְּבָר רוֹאִים. – נִכּוֹן שֶׁבְּכָלֵל לֹא עֵינֵינוּ אוֹתָךְ, אֲדוֹנֵי!"

סוף סוף הַיַּעַר וְהַתְּרִזָּה.

אֲנִי מִתְפַּעֵל (צְרִיד). – "אִיזוֹ צְמֶרֶת רְחֵבָה..". כּוּ. – "וַיִּפְהַפְּיָה?" – יִפְהַפְּיָה. – "וְכָל כֶּף עֲתִיקָה". – כּוּ. "מְרִשִּׁימָה בְּיֹתֵר". – וְעוֹד אִיד? – "יִשִּׁישָׁה מְעוֹרְרֵת כְּבוֹד". – נִכּוֹן...

כְּבָר אוֹחֲזִים יָד בְּיָד (טָקְס חוֹבָה) – מְקִיפִים אֶת הָעֵץ – הוּא הוּ!

יִשְׁבְּתִי. הֵם רָצִים, צוֹחֲקִים, מְצִיִּצִים, צוֹהֲלִים, מְחַפְּשִׁים וּמְחַטְטִים.

"לְדִים, עֲלֵינוּ לְחַזֵּר, אַחֲרֵת נֶאֱחָר וְנִקְבֵּל מִנָּה!" אֲנַחְנוּ חוֹזְרִים...

וּבְפִעַם שָׁנָה, כְּבָר לְבַד, בְּעֶרְב, אֲנִי עוֹרָךְ אֶצְלָה בְּקוֹר מְמִשֵּׁךְ יוֹתֵר, אֶצְל הַיִּשִּׁישָׁה הַכְּבֵדָה – עֵכְשׁוֹ אֲנִי לְבַד. – אֲתָ כָּאן? רוֹצָה לְשׁוֹחֵחַ? בְּאֲתִי.

אֲנִי מִתְבּוֹנֵן.

גִּזַּע. צִלְקוֹת בְּקִלְפָה – רְבוֹת – נִסְיוֹן שֶׁל חַיִּים אַרְפִּים, הַרְפַּתְקָאוֹת. סִימְנִים (כְּתַב חֲרַטְמִים שֶׁל הָעֶבֶר). פְּגִיעוֹת שֶׁהִגְלִידוּ. קְפָלִים. קְמָטִים, חִבּוּרוֹת וְגִדּוּלִים. מִיִּשְׁהוּ שֶׁבֶר פֵּעַם עֲנָף, חֲטָב בְּגִזַּע.

אֲנִי מְרִים אֶת עֵינֵי. יָם יָרֵק. מְצַל. אִיד בְּמִקּוֹם גְּבוּהָ (אֲנִי רוֹאָה) – עֲנָף אֶחָד גָּדוֹל וְעֵבָה, תְּלוּי אֵין אוֹנִים – שָׁחַר – עֲנָפוֹ יִבְשִׁים. (הַצְעִירִים לֹא הִבְחִינוּ בְּפָגַם שֶׁבְּצִמְרָת).

וְלִמְטָה, מְקוֹם שָׁם חֲשׂוּפִים הַשָּׂרְשִׁים – מָה זֶה? מִשְׁהוּ מְכַסָּה אֲדָמָה וּמִגְדֵּל דָּשָׂא? אֲנִי מִתְחִיל לְחַפֵּר בְּעִזְרַת מִקַּל הַהֲלִיכָה שְׁלִי – מְחַטֵּט בְּגִזַּע (כְּמוֹ רוֹפֵא שְׁנִים בְּשׁוֹן חוֹלָה). פְּתַח – נִקְרָה הַיּוֹרְדֵת לְמִטָּה – רִיחַ שֶׁל טַחֵב. כּוּ, כְּמוֹכֵן...

גַּם הָעֲלִים כָּאן קִטְנִים וּמוֹעֲטִים יוֹתֵר – וְצִבְעֵם הִרְק כְּאֵלוֹ מְכַסָּה כְּפוֹר (עַד כְּמָה שְׂאוּכַל לְהִבְחִין בְּעֵין עֲרוּמָה). מָה יֵשׁ שָׁם וְאִיד? – מִתְחַת לְפָנֵי הָאֲדָמָה? אִיד מִתְנַהֵל מִחִזּוֹר הַנוֹזְלִים בְּמַעְרַכַת הַמְסִינֵדֵת? כּוֹאֲבִים הַפְּרָקִים לְפָנֵי הַגָּשָׁם? וְאִיד הַשְּׂעוּל שֶׁלְךָ? פּוֹרְחַת עֲדוֹן? אִיד הַדְּבּוּרָה תִּבְחִין שְׂמֵתִיקוֹת הַפְּרָחִים – וּמָה יֵשׁ לְהַתְּפַלֵּא. – כְּבָר עֵינָה.

בְּתוֹךְ סִבָּךְ הַשִּׁיחִים שֶׁל גִּבְעוּלִים עוֹלֵי יָמִים – בְּתוֹךְ הַהֶמוֹן הִרְק שֶׁלֹּא מְזַמֵּן עֵלָה וְצִמַח - הִיא אַחַת חִינְדָה – מְהַרְהֵרֵת וּבּוֹדְדָה.

לֹא אוֹמֵר עַל מָה שׁוֹחֲחֵנוּ – אִיד כְּשֶׁעֲזַבְתִּי – (צְרִיד לְדַעַת לְהַפְרֵד) – עֲזַבְתִּי בְּאֵי-רְצוֹן. הַנְּחַתִּי אֶת יָדִי עַל זְרוּעָה, יָדִיתִי בְּרֵאשִׁי. – "אֶמֶת, מָה מְעַטָּה חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל דוֹר אֶחָד – (תְּעַלּוּלֵיוֹ וּמְשׁוּבוֹתָיו)? לְהַתְּרֵאוֹת! תִּחְזִיקִי מִעֲמֹד, אַחֲוִיתִי!"

מתי מתחילה הזקנה, הבדידות שבה? שער שיבה ראשון, עקירת שן שלא תצמח מחדש, הקבר הראשון או השנים-עשר של מורה, עמית לעבודה משתפת, להבלים ולתקוות? או אולי בת, בן מתבגר, או רק כשיופיע נכד ראשון? איך זה היה? איך היתה הפגישה הראשונה עם הזקנה? האם היא מתקרבת וטוהה את חוטיה לאט לאט סביבך – או אורבת ונוחתת פתאום בכל כבד משקלה? ואתה? אתה מתגונן או נכנע?

האם אזלו הכוחות (נהרי עוד רבות החובות), האם אתה נחוץ פחות ולא דרוש במיוחד, הולך ומרחק, נסבל, נעזב, דחוי? נעשית מטורד?

או התלונה: אני אשם, הם אשמים? האם אף אחד לא אשם? (טעויות, משגים. זהו סדר הדברים). אתה לא עומד בקצב? מתנגע בין מארעות ואנשים חדשים?

צריך ראייה חדשה, שמיעה, חוש ריח, שרירים גמישים. ומה אתה? נכה. בדידות בין קרובים (המרחקים למעשה) ואפלו מאירי פנים (אף עסוקים בענייניהם, ענייני הצעירים); או בדידות בתוך חוג אדיש, עוין? (קרוב עני וטרדן המתגורר בחסד). והם מלאי כוח המחר, עשירים, בטוחים בעצמם (פעורה ודוחה היא זקנה נעלבת).

בדידות של חסר אונים – אכזבה – מנסה – טינה – אבדן – תבוסה? הבדידות יכולה להיות ערירית, חרשת ועגרת – או מוצפת אדם, המלה, תקנה.

בדידות קודרת של שאיפות שלא התגשמו, של תשוקות נמוכות, בדידות אנוכית – חנק של ריקנות, של שעמום ושכרות. כבר לא מתרחש דבר וכלום לא מרגש – איך מחפש פתרונות, לא מציג שאלות – אתה ממתין שיזרקו מבחוץ נדבות רגש, מחשבה, רצון. בדידות קרה וצחיחה – חלילה, צר עין, נוקמת ונוטרת – שחצנית, עקשת – טרחנית, עריצה. נושכת, מיסרת, מפרקת...

מי אתה? צלון, נוד, פליט, עריק, פושט רגל, מי שגורלו נחרץ, גולה? או אולי לא מצאת, לא דעת את הנעורים? האם, כמה, מה ואת מי אהבת או עדין אתה אוהב?

שאלת: היכן היא נמצאת, בחירת לבי (היכן בחר לבי), מה היא עושה עכשו, האם חושפת, זוכרת, זוכרת אותי, האם תכתב, או הכל ישכח עד מהרה?

אל תשמיד מכתבים! הם לא תופסים מקום רב. צלום דהוי, פרח מתפורר, סרט ורד, עלה מיבש. מזכרות המעוררות הרהורים וזכרונות. זכרונות שונים: מרגיעים, מכאיבים – או גם משקצים, העולים וצפים כמו גויות טבועות ממצולות העבר?

חייך? כמה חרשת? כמה כפרות לחם אפית למען זולתך? כמה זרעת? כמה עצים נטעת? כמה לבנים הנחת לפני שתעזב. כמה כפתורים תפרת? כמה תקוניים, כמה טלאים, כמה לבנים מלכלכים בבסת פחות-או-יותר-טוב? למי ולכמה הענקת חם? איזה שרות הענקת? אלו כותרות? תנוססו בראשי הפרקים של דרךך?

חיים? הוא סבך אותם כהגון, או שפשוט הסתבכו מעצמם – המתססו ואתה אפלו לא יודע איך. לא השגחת בהם בעוד מועד, או אולי הם פסחו עליך בלי משים. לא קראו לך, או אולי לא שמעת – או לא היטבת לשמע, לא הבנת, אחרת את המועד? נענית לקריאה במרוצה או שרכת את דרךך בעצלתים?

בגלל קלות דעת (תמים שפמותך!) הוציאו אותם ממך במרמה, או גזלם ממך (פזיז שפמותך!), גנבו, חמסו; שדדו? הפסדת אותם בקלפים, בזבזת על שתיה? או המרת עליהם בשפלות מסאבת? הפסדת את שלך – או גם את של אלה שהפקידו אותם בידך – אכזבת? איך השקעת את הון המאמצים והלבבות שנשבעת להם אמונים? התפונת לעמד בדבורך, או בעודך מנשק תכנתת את הבגידה? לכמה דמועות גרמת וכמה מחית? פעם – עוד קדם לך – בעבר הרחוק.

ישראל קורצ'אק קורצ'אק
 ישראל תפרא קורצ'אק

הוא חי, או התבונן בעצלותים איך חולפים החיים על פניו? אחז בהגה – או שט עם הזרם – סתם – כך – ודי? (אינכם מאמינים? הפרתי אחד כזה – אפלו לא התהולל במיוחד – נאה, אמיד – ולא כלום. פשטידה, קורצ'אר, חיי חברה. זלילה – וזה הכל – ולא יותר).

חלקתי, פזרתי, בוזבזתי את חייך? כמה גוננתי? על מה נאבקתי?

בדידות הזקנה – יומן – ודי – מאזן – וצנאה. דאגה להוריש – מה ולמי? את הדגל! ישא אותו אל החיים בחיר התלמידים?

אין לכך חשיבות אם הדבר יעשה לאור יקרות או לאורה של מנורת נפט. במי תמך בשעה שפשל, את מי למד, למי התנה את הדבר? לא מתוך חשבון לזכות בפרסום או הוקרה, שלא על מנת לקבל פרס?

האמת, תרזה ישישה, בינע המפחיד (משום שאולי לא ידעו שם לאהב?). האמת שיש הרבה יותר טוב בעולם – טוב חרישי, צנוע, נחבא אל הכלים – אולי לא מודע לעצמתו?

האמת, תרזה ישישה, שדור אחד לא כל כך חשוב – ואין ילדים, בני נער, זקנים ולא בדידות – יש רק אנשים שונים ובדידותם השונה, רק עצים, בעלי חיים, צמחים ואבנים;

ואותה תרזה זקנה ואיתנה – כדומיתה, כשהיא וכל החיים עומדים כך פנים אל פנים – מול פני העבר והעתיד – לבד עם אלהים.

הדוקטור הזקן.

אנטנה, מס' 17, 24 בפברואר 1938.

